

Učiteljski Tovariš

Glasiło „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta :

Jakob Dimnik in **Engelbert Gangl**

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Ob petdesetletnici vladanja Njega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I.

Rex tremendae majestatis,
rex gloriae, benedictus!

Prišel je torej dan, ko zapade večnosti petdeseto leto, odkar je zasedel prestol slavnih vladarjev mogočne Avstrije najslavnejši v njih številu — cesar Franc Jožef I.

Preslaba je naša moč, da bi mogli ob tem svečanem, preredkem trenutku opisati življenje velikega cesarja Franca Jožefa I. tako, kakor bi bilo dostojno. Pa saj tudi mi, ki nam je nebo naklonilo prijazno srečo, da živimo in delujemo za dobe Njegovega preslavnega vladanja, da uživamo vse one nebrojne dobrote, ki se kot sončni žarki dobrodejno sipljejo z zlatega Njegovega prestola, poznamo življenje in delovanje predobrotnega svojega očeta. V dušah nam gori globoko spoštovanje, srca nam razvnema neizčrpna ljubezen, vse bitje naše nam prešinja otroška vdanost in neomajna zvestoba do Njega, katerega milost in ljubezen objema vse narode širne Avstrije v enaki meri, katerega močna roka vodi usodo mogočne države pol stoletja

tako večče, tako srečno, kakor je ni vodila pred Njim nobena druga. Onim pa, ki pridejo za nami, bo hranila zgodovina z zlatimi pismeni zapisano ime Njegovo, in ob Njem bodo zapisana z neizbrisnimi črkami vsa velika dela Njegova, ki so Ga okitila z neminljivo slavo ter Ga dvignila v časti in mogočnosti nad vse dosedanje vladarje iz rodbine habsburško-lotarinške, ki so Ga uvrstila med one može, ki se kot velikani vesoljnega človeštva imenujejo v obči zgodovini vseh narodov in vseh časov!

A v cesarju Francu Jožefu I. ne proslavljamo, ne častimo le dobrotnega, premilostnega vladarja, temveč v Njem občudujemo popolnega človeka: moža dobrosrčnosti, moža plemenitosti, moža pobožnosti, moža junaškega, gigantiškega duha, ki ga niso strle najhujše nezgode, ki morejo sploh zadeti živega človeka. Kakor skala se nam zdi, ki klubuje valovom in viharjem sredi morja . . .

Osiveli so Mu lasje v težkem vladarskem poslu, plemenito lice so Mu prepregle globoke gube — a duša, napojena z najbridkejšimi žalostmi, Mu je ostala vedra in močna; srce, prebodeno z mečem največih bridkosti, Mu bije mladeniškoživahno za vse, kar je lepega, kar je plemenitega. Zato pa je današnji dan, ko kipi mogočno Njegovo carstvo v čustvih ljubečih src, iz katerih plava pred božji prestol ena, a to iskrena, vroča molitev, dan žalostnovesel, radostno-otožen . . .

Nečemo navajati tega, kar nam bridkega hrani zgodovina cesarjevega življenja — vsak to ve, vsak to čuti! Zato pa tudi zatega jubileja cesarjevega ne praznujemo sedaj tako blesteče, tako hrupno, kakor bi ga sicer — kakor smo ga že učitelji slovenski dne 31. mal. srpana, dne 1. in 2. vel. srpana t. l. v beli Ljubljani ob desetletnici »Zaveze slovenskih učiteljskih društev«. V onih slavnostnih dneh je dalo v pesmi in besedi dovolj vidnega znaka učiteljstvo slovensko lojalnim svojim čutilom. V adresih na Njegovo Veličanstvo je v krepkih besedah učiteljstvo slovensko vse to, kar čuti, jasno izrazilo tako-le: »Tudi slovenskim učiteljem utriplje srce srčne hvaležnosti do Najvišjega, ki nam je dal doživeti praznovanje tako znamenite slavnosti. Saj so uprav pod mogočnim žezlom Vašega Veličanstva zasijali slovenskemu narodu ter slovenskemu učiteljstvu in šolstvu boljši dnevi. Novi šolski zakon je osamosvojil učiteljski stan, mu izboljšal kolikor toliko njegovo gmotno stanje ter ga navdal z nado boljše bodočnosti. Za vladanja Vašega Veličanstva so se razstrgale spona, ki so ovirale prirodni razvoj ljudskega šolstva slovenskega. Večini slovenskega naroda se je omogočila izobrazba na podlagi materinega jezika in s tem se mu je dala obenem prilika, da more napredovati v kulturnem in gospodarskem oziru . . .«

Smer bodočega svojega delovanja pa je označilo z nastopnimi besedami: »Slovensko učiteljstvo se je — vzlic mnogim svojim težavam — vsekar zavedalo svojega važnega poklica. Pa tudi v bodoče bode slovensko učiteljstvo po vzvišenem geslu Vašega Veličanstva — »Viribus unitis« — v zaupanju na pomoč Vsemogočnega ter v blagonaklonjenost Vašega Veličanstva napram našim težnjam z gorečo vnemogojilo v nežnih srcih slovenske mladine čut ljubezni in zvestobe do preslavne dinastije habsburško-lotarinške, bo zastavilo svoje skromne moči v prospah velike naše domovine Avstrije, bo vzgajalo i v bodoče svoj narod v pravem duhu, da vzrastejo iz njega vrli, zavedni državljani, zvesti podložniki iu vredni vrstniki drugim narodom avstrijskim na polju prosvete«.

In to je tisto, kar moramo posebno povdarjati tudi danes! V zahvalo za neprecenljive dobrote, ki jih je prejelo učiteljstvo in šolstvo iz veledarne roke Njegovega Veličanstva, bo vzgajala naša slovenska narodna šola za carja in domovino navdušeni narod, ki bo — kot so bili neustrašeni, hrabri pradedi njegovi — vedno pripravljen za dom in vladarja darovati kri in življenje.

In sedaj, ko je preteklost zagrnila pol stoletja, želimo in molimo, da bi ta leta, kolikor Mu jih je še določila previdnost božja, potekala počasi našemu cesarju — knezu mirú, pospeševavcu prosvete, človeku najplemenitejših lastnosti — v miru in osrečujoči zavesti, da je vse žive Svoje dni posvečeval blaginji Svojim narodom — blaginji trpečemu in Njega ljubečemu človestvu!

O, en glas k Tebi gre, mogočni car:

Naj večna bo ti slava, slava, slava!

A k carju tja v nebes višave sinje

Gre drugi glas: Ti nam ga, Bog, ohrani!

Učiteljsko gmotno stanje na Goriškem.

Preden preidemo k učiteljskim plačam od leta 1870. naprej do leta 1898., naj nam bode dovoljeno sledeče omeniti:

V 20 letih so živež, stanovanje in sploh vse potrebščine, ako ne več, vsaj za tretjino gotovo dražje postale. To je neovrgljiva resnica, kijo vsakdo čuti, osobito pa družinski oče. In ni čuda, da so se vse potrebščine tako podražile. Vzrokov temu je mnogo: Slabe letine, višje colnine, vedno večji davki in mnogovrstne visoke doklade na užitnino, hišnorazredni- in hišnonajemni davek in vse visoke doklade na ta davek itd. Vse to pa zadene v prvi vrsti in najbolj konsumenta. Ni čuda tedaj, da prosijo učitelji pomoči, izboljšanja gmotnega stanja v razmerju z vedno naraščujočo draginjo, kar se je uvaževalo v vseh drugih deželah Avstrije za vse stanove. Izboljšavale so se plače od časa do časa učiteljem na Štajerskem, Kranjskem, v Trstu in okolici in tako po celi Avstriji. Izbolj-

šale so se plače duhovščini, državnim uradnikom, slugam, poslom, delavcem itd.

Kako pa se je izboljšavalo nam učiteljem na Goriškem vsled naših milih prošenj in spomenic brez konca in kraja? Tu naj govoré fakta, zakon in številke brez kakega napada, brez kakega žaljenja!

Obenem se pa tudi zavarujemo pred sumničanjem in očitanjem nekaterih naših cenjenih listov ter slovesno in odločno protestujemo, da bi bili mi v izdajalski službi vlade proti lastnemu narodu, čegar verni sinovi smo in ostanemo do zadnjega dihljeja. Mi nočemo pognati na boben zemljišča in hiše vseh naših posestnikov ter nočemo jesti kruha, ki bi bil namočen v krvavem znoju kmetiškega trpina, kar nam očita cenj. „Soča“ v št. 89. A mi dobro vemo in znamo, da tudi naše, sicer ubogo ljudstvo noče, da bi njeno zvesto in delavno učiteljstvo krvavelo v pomanjkanju in v stradanju.

Sedaj pa na delo.

I. Postave od 10. sušca 1870 § 22. se glasi: Najmanjši znesek letne plače, katerega ima učitelj pravico tirjati, znaša v občinah I. vrste 600 gld., v občinah II. vrste 500 gld., v občinah III. vrste 400 gld. in v občinah IV. vrste 300 gld.

Dalje se glasi § 32. te postave: Ravnatelj ali nadučiteljem tiče opravilna doklada, katera znaša v občinah I. in II. plačilne vrste za one 300 gld., za te 200 gld., v občinah III. plačilne vrste za ravnatelje 200 gld., za učitelje 100 gld., za nadučitelje 50 gld., katero lahko v enakih odplačilih s stalno plačo vred potegnejo. Kjer obstojé plačilne stopinje, stopi imenovani ravnatelj ali nadučitelj obenem na najvišjo plačilno stopinjo.

§ 33. se glasi: Kdor katero šolo vodi, ima pravico zahtevati stanovanje, obsegajoče najmanj dve sobi in potrebne pristranske prostore, katero se mu ima odkazati, če le mogoče v šolskem posloplju samem. Če se mu ne more najeti, gre mu odškodnina za stanovanje, katera znaša v občinah I. in II. plačilne vrste 40%, v občinah III. plačilne vrste 30%, v občinah IV. plačilne vrste pa 20% najmanjše letne plače v dotični občini.

Potrebna opazka k tej postavi, po kateri je imel nadučitelj-voditelj letnih dohodkov v občini I. plačilne vrste: Plača 600 gld., opravilna doklada 300 gld., odškodnina za stanovanje 240 gld., skupaj 1140 gld. in petletnine kakor dandanes. In res imajo in uživajo stari učitelji iz te dobe take postavne dohodke, n. pr. Širca v Tolminu. Umevno, da mi teh dohodkov starim gg. tovarišem ne zavidamo, še privoščimo jim, le konstatovati hočemo s tem stvarno in faktično dejanje.

II. Postava od 16. vinotoka 1875, po kateri so se nekateri paragrafi prejšnje postave izpremenili in sicer se glasi § 22.: Najmanjši znesek učiteljeve plače znaša v občinah I. plačilne vrste 600 gld., v občinah II. plačilne vrste 500 gld. in v občinah III. plačilne vrste 400 gld.

Dalje se pa oglasi § 32. te postave: Ravnatelj ali nadučiteljem tiče opravilna doklada, katera znaša v občinah I. in II. plačilne vrste za one 200 gld., za te 100 gld., (sicer že 100 gld. manj), v občinah III. plačilne vrste za prve 100 gld., za druge 50 gld., (že zopet 100--150 gld. manj), katero lahko v enakih odplačilih s stalno plačo vred prejemaajo.

Potrebna opazka k tej postavi, po kateri je sicer IV. plačilni razred odpadel, a odpadli so na drugi strani tudi izdatno dohodki opravilnih doklad: Odškodnina za stanovanje je ostala še ista iz prejšnje postave. Tako je dobival sedaj nadučitelj-voditelj v občini I. plačilne vrste: Plača 600 gld., opravilne doklade 200 gld., odškodnina za stanovanje 240 gld., skupaj 1040 gld. Tedaj 100 gld. na leto manj! Tako so dobivali učitelji-voditelji tudi v ostalih plačilnih občinah manj.

III. Postava od 4. sušca 1879, po kateri so se nekateri paragrafi prejšnjih postav zopet izpremenili in sicer zopet na škodo učiteljem. § 2. te postave se glasi: Na javnih ljudskih šolah so učitelji razvrščeni v tri razrede in sicer: I. razreda s 600 gld., II. razreda s 500 gld. in III. razreda s 400 gld. letne plače.

§ 5. te postave se glasi: Kdor vodi katero občo javno ljudsko šolo, ima pravico do opravilne doklade, določene v letnem znesku: 30 gld. na enorazrednicah, 50 gld. na dvorazrednicah, 75 gld. na trirazrednicah in 100 gld. na štiri in večrazrednicah. Tedaj zopet in mnogo manj! V § 6. te postave je določena odškodnina za stanovanje vsem voditeljem zunaj Gorice letnih 100 gld. Že

zopet manj! Vsled te postave §§ 7. in 8. ima podučitelj 300 gld. in podučiteljica 280 gld. letne plače.

Pripomniti je k tej postavi še sledeče: Po § 3. je prišel v I. plačilno vrsto izmed 12 učiteljev eden, v II. plačilno vrsto izmed 12 učiteljev trije, in ostali so v III. plačilni vrsti s 400 gld. letne plače, oziroma podučitelji s 300 gld. in podučiteljice z 280 letne plače.

Ta postava je imela vendar vsaj to dobro, da so bili uvrščeni v skupno število vsi učitelji v okraju, tedaj tudi začasni. Ako je bilo po tej postavi v okraju recimo 24 definitivnih in 12 začasnih učiteljev, skupaj tedaj 36, so bili v I. plačilni vrsti trije, v II. plačilni vrsti devet, v III. plačilni vrsti štiriindvajset. Poleg teh še podučitelji in podučiteljice, ki se postavno niso mogli všteti v skupno število.

Po tej postavi se je izpremenil (občinski) krajevni sistem v osebni sistem, a skrajšali so se izdatno dohodki učiteljstvu.

IV. Postava od 15. vinotoka 1896 § 2. se glasi: Na občih javnih ljudskih šolah so učitelji razvrščeni v tri razrede, to je: I. razreda z 600 gld., II. razreda s 500 gld., III. razreda z 400 gld. § 3.: V šolskem okraju goriškega mesta je število učiteljev I. razreda pet desetink, učiteljev II. razreda tri desetinke in III. razreda dve desetinki skupnega števila stalno nameščenih učiteljev tega okraja. V drugih šolskih okrajih je število učiteljev I. razreda dve desetinki, II. razreda štiri desetinke in III. razreda štiri desetinke skupnega števila stalno nameščenih učiteljev dotičnega okraja.

Vsled § 6. te postave so določene opravilne doklade 30 gld., če je šola enorazredna, 50 gld., če je šola dvorazredna, 75 gld., če je šola trirazredna, 100 gld., če je šola štiri ali večrazredna.

Po § 7. te postave gre odškodnina za stanovanje voditelju v goriškem mestu 200 gld., v drugih krajih pa 100 gld. na leto.

Vsled § 9. te postave dobé učitelji in podučitelji stanarine letnih 160 gld. v goriškem mestu in letnih 80 gld. v drugih šolskih okrajih. Učiteljice in podučiteljice pa letnih 60 gld. stanarine.

Podučitelj dobiva letne plače 300 gld., podučiteljica 280. Tako postava iz leta 1896. Potrebne opazke k tej postavi. Kaj in koliko se je s to postavo učiteljstvu izboljšalo?! Po § 3. pride res v I. plačilno vrsto dve desetinki, v II. plačilno vrsto štiri desetinke in v III. plačilno vrsto štiri desetinke skupnega števila stalno nameščenih učiteljev. Kar nam so čč. gg. postavodajavci z eno roko nekaj malega dali (mesto dvanajstink desetinke), nam so vzeli hipoma z drugo roko, ker so izločili iz skupnega števila začasne učitelje, katere je postava iz leta 1879. pripoznala. Zgled, ki ga mi učitelji bridko čutimo, nam to pojasni. Približno je v okrajih po eno tretjino začasnih učiteljev. Po postavi iz leta 1879. bi prišlo na 24 definitivnih in 12 začasnih učiteljev, skupno število 36, trije v I., devet v II. in 24 v III. plačilno vrsto.

Vsled najnovejše postave iz leta 1896. je 12 začasnih učiteljev izobčenih iz skupnega števila in jih postava pripozna le 24 stalno nameščenih, tedaj pridejo po najnovejši postavi v I. plačilno vrsto 4, v II. 8, oziroma 9 in v III. (12 definitivnih in onih 12 začasnih) 24, oziroma 28.

Ali se pravi to učiteljstvu plače izboljšati?! Gotovo ne! Temveč učiteljstvo dražiti — izzivati. I. v letu 1896. zapišejo čč. gg. postavodajavci podučitelju 300 gld. in

podučiteljici celo celih 280 gld. letne plače! Tu mi kri vre in mi marsikaj sili v pero, a brzdati se moram, brzdati!

Ako primerjamo štirikratno, oziroma trikratno izboljšanje učiteljskih letnih dohodkov na Goriškem, razvidimo, da so ostale do danes plače iste, a od časa do časa se je učiteljstvu jemalo na stanarini in opravični dokladi. Leta 1896. se je učiteljstvu sicer z eno roko nekaj malega dalo, a vse tisto z enim mahom v istem paragrafu z drugo roko vzelo s tem, da se je iz prejšnje postave izločilo iz skupnega števila začasne učitelje. Mi imamo danes manj letnih dohodkov, ne vpoštevajoč starostne doklade, nego naši bivši in še živeči čč. gg. tovariši iz postavne dobe leta 1870. Tedaj med tem, ko je draginja naraščala in so vsaj za dobro tretjino vse potrebščine dražje postale in se vsled draginje po vsi širni Avstriji vsem stanovom letne dohodke izboljšavali, med tem, ko je goriško učiteljstvo v svojem siromaštvu in v bedi milo pomoči prosilo, mu je jemal postavodajavec od časa do časa na bornih letnih dohodkih! Ali naj še prosimo? Kaj bi se nam utegnilo zopet zgoditi? — — — — Prav ima cenjena „Soča“, ki vzklika v št. 87.: „Ali mari menijo ti zabavljači (učitelji), da slovenski deželni poslanci sploh nimajo drugega posla, nego le z vprašanjem o učiteljskih plačah?“

Z vedno naraščajočo draginjo je učiteljstvo prosilo 25 let poboljšanja plač. V vseh deželah Avstrije in vsem stanovom do zadnjega dninarja se je opravičenim prošnjam ugodilo, le učiteljstvu na Goriškem se ni nič dalo, nego od časa do časa celo jemalo!

V. Pokazali in opozorili smo, kako in zakaj je v 28 letih draginja naraščala, in kako so se temu primerno izboljšale plače vsem stanovom širne Avstrije. Pokazali in dokazali smo na podlagi postave, kako se je učiteljstvu na Goriškem od leta 1870. naprej vkljub vsem opravičenim prošnjam in spomenicam godilo; da se mu ni vkljub naraščajoči draginji nič dalo, nego celo od časa do časa jemalo. Pri zadnjem izboljšanju leta 1896. se ni učiteljstvu nič dalo, ker se je ista malenkost hipoma v istem § 3. vzela s tem, da so začasni učitelji iz skupnega števila izključeni. Danes ima slovensko učiteljstvo na Goriškem po učiteljskem koledarju 1897. l. sledeče plače:

a) Učitelji. V I. plačilni vrsti s 600 gld. 21 učiteljev, v II. plačilni vrsti s 500 gld. 41 učiteljev, v III. plačilni vrsti s 400 gld. 75 učiteljev, s 300 gld. 4 podučitelji.

b) Učiteljice. V I. plačilni vrsti s 480 gld. 5 učiteljic, v II. plačilni vrsti s 400 gld. 11 učiteljic, v III. plačilni vrsti s 320 gld. 31 učiteljic, 280 gld. 7 podučiteljic.

Največ učiteljev in učiteljic je v III. plačilni vrsti s 400 oziroma 320 gld. letne plače vkljub novi postavi iz leta 1896., po kateri postavi bi marsikdo mislil: dve desetinki učiteljev je v I. plačilnem razredu, štiri desetinke v II. plačilnem razredu, za III. razred ostane le štiri desetinke učiteljev. A postavno in dejansko ni tako radi tega, ker je nova postava začasne učitelje-jice odpravila. V III. razredu ostane učitelj-jica 15—20 let. Poleg tega pa imamo še podučitelje s 300 gld. plače in podučiteljice s 280 gld. Odbivši učiteljem voditeljem malenkostno opravično doklado in stanovanje, razvidimo sledeče: Učiteljem III. plačilne vrste pride na dan 1 gld. 9 kr. Učiteljicam III. plačilne vrste pride na dan 90 kr. Podučiteljem pride na dan 82 kr. in podučiteljicam pride na dan 76 kr. Toliko plače ima učitelj ali učiteljica vsaj prvih 7—8 let, dokler

ne dobi namreč petletnine, 40 oziroma 42 goldinarjev na leto več.

Da so učiteljice v vseh deželah Avstrije bolje plačani, tega menda ni treba dokazovati. Pač pa naj mi bode dovoljeno primerjati naše plače ne glede na naporno delo, važnost in odgovornost s plačami nekajih nižjih služabnikov, slug, poslov, rokodelcev in dninarjev.

Uradniki v najnižjem XI. razredu imajo 800, 900 in 1000 gld. plače. Državni učitelji poleg več petletnin po 100—150 gld. 1100 gld. plače. Orožniki in finančni stražniki 400, 500 in 600 gld. stanovanje in obleko. Žandarm na poskušnjo ima 1 gld. na dan, stanovanje in obleko. Policaji 400, 450, 500 in 600 gld. in obleko. Državnim slugam povišujejo plače na 500, 600 in 700 gld. Dacarji imajo 500, 600 in 700 gld. plače. Diurnisti in pisarji 35 do 50 gld. mesečno. Rokodelci 1'50—1'80 na dan. Postiljoni 1 gld. na dan in dobro roko. Hlapci 100—150 gld., hrano in stanovanje. Dekle 60 do 100 gld., hrano in stanovanje. Dninarji najnižje vrste 80 kr. do 1 gld. na dan. Glede rokodelcev, hlapcev in dekel in dninarjev skušamo sami, in nihče nam ne more odreči naših trditev. Glede pa omenjenih služabnikov sem posnel njih letne plače iz dotičnih postav in pogodb.

Ako primerjamo tedaj hlapce, dekline in dninarje najnižjih vrst, razvidimo, da so že skoraj absolutno bolje plačani, kakor učitelji ali učiteljice na Goriškem; kaj pa šele relativno glede na obleko, živež in šolanje itd. Učitelj ali učiteljica vendar ne more biti tako oblečen kakor maltar ali dimnikar! In obleka stane denarja! Ravno tako je glede živeža, šolanja otrok itd. Naši otroci ne morejo vendar biti čredniki!

Sramota, da ima hlapec več nego učitelj in dekla več nego učiteljica in da se moramo glede dohodkov z dninarji primerjati! Kaj pa naj začnemo z onimi krajcarji na dan? Ali naj jih imamo za živež, ali za obleko, ali za obutev, ali za šolanje otrok, ali za toliko še drugih potreb!

Živ vendar ne more v jamo. Zato se učiteljica zadoljuje, kakor in kjer vé in zna, da popolnoma ne podleže. To pa ima mnogo in hudih posledic, o čemur bodem v posebnih člankih razpravljaj. Tu naj bode le mimogrede omenjeno, da se učitelj-jica boji prvega dne meseca. Vse komaj čaka, vse preži in v strahu gleda, kdo bode prvi planil na tiste goldinarčke. Mnogo, mnogo se jih vrne godrnjaje in praznih rok, pa se zopet povrnejo žugajoč prihodnji mesec.

Koliko denarja pa imamo mi učitelji na Goriškem prve dni meseca? Ali je to življenje! In zdaj pride še cenjena „Soča“, vzklikajoč v št. 87.: Ali hočete učitelji pognati na boben zemljišča in hiše vseh naših posestnikov!? In zopet, „ali mari menijo ti zabavljači, da slovenski deželni poslanci sploh nimajo drugega posla nego le z vprašanjem o učiteljskih plačah?“ Ne, ne, ni tako ljuba, cenjena „Soča“. Mi poznamo dobro naše sicer ubogo ljudstvo. In da je tako ubogo in zaostalo, je največ vlada kriva! Poznamo nadalje naše posestnike in gg. ude v okrajnih šolskih svetih i. t. d. Čutimo mi ž njimi bridko istino, da so davki in šolske doklade neznosno visoke, da so okrajni šolski zalogi do vrhu glave zadolženi, da učitelji še istih goldinarjev ne dobivajo redno itd. A tudi oni vedo in čutijo, da krvavimo v pomanjkanju in stradanju. A to stradanje ni razumeti tako, kakor povdarja in namigava cenjena „Soča“: „Saj ni še noben učitelj od lakote umrl“. Mi smo že mnogo mladih tovarišev

pokopali vsled napora v šoli in nedostajanja potrebne redilne hrane. Oni so po malem hiral, obnemogli in umrli. To so konstatovali zdravniki. Poglejmo večino naših gđ. učiteljic: blede, medle, suhe tako, da so iz njih sicer mla-dega obličja bere hiranje in kal bolezni. Odkod naj vzame tečne potrebne hrane z 90, oziroma 76 kr. na dan poleg obleke in drugih potrebščin? Poznam pomilovanja vredne učiteljice, ki si skuhajo dvakrat na dan malo slabe kave. Ali mora ob tem biti zdrava in dolgo živeti? In cenjena „Soča“ vzklika: „Saj ni še noben učitelj od lakote umrl. To učiteljsko vprašanje je odurno, že preseda vsakomur“ itd.

Poznam več slučajeve na Tolminskem, da je zdravnik, vprašan od šolske oblastnije po vzrokih bolehanja učiteljev, konstatoval in za vzrok navel pomanjkanje redilne hrane. Ne vemo, ali bi se v tem oziru kaj bolje godilo g. Gaberščku, ako bi bil še na Livku za učitelja? Ne, ne, cenj. „Soča“, ni tako vse res, kar trdiš in vsiljuješ. Mi dobro vemo in znamo, da naše sicer ubogo ljudstvo ni proti povišanju učiteljskih bornih plač. Saj ono dobro vé, da smo mi kri od njih krvi, da smo učiteljice, družine naše in otroci naši del naroda, katerega iskreno ljubimo, za katerega delamo v šoli in zunaj šole. Naše ljudstvo vé, da med njim in ž njim živimo. In to ljudstvo ve, da bi naše delovanje imelo večjih uspehov, ako bi bili bolje plačani, da bi se mogli kot celi možje posvetiti le šoli in njenemu napredku, kar je pa sedaj vsled pomankanja in stradanja izključeno — kar bodemo v posebnih člankih pokazali in dokazali.

Kako pomagati učiteljstvu na Goriškem?

Co je vprašanje, katero razburja duhove na Goriškem. Prvo vprašanje, ali učiteljstvo tudi zares neobhodno potrebuje izboljšanja, je že davno rešeno, zakaj notorični resnici, da so naši dohodki med najnižjimi v državi, a da so življenske potrebščine na Goriškem kakor v Istri med najdražjimi v državi, tej žalostni resnici, katero tako bridko občutimo ravno mi učitelji že toliko vrsto let, nihče ne ugovarja. Naše časopisje brez razločka barve je stokrat že povdarjalo, da so naše gmotne razmere slabe, celó škandalozne, ter da bo treba resno misliti na primerno zboljšanje.

Žalibog, da je ostalo doslej le pri zgolj besedah, za katere še lisica ne da nič. Naša javnost z našimi gg. poslanci vred so nas tolažili le z obljubami, v katere je učiteljstvo slepo verovalo; a vsa vera mu ni nič pomagala, vse obljube so se izjalovile. Med drugimi argumenti, s katerimi se nas je zavračevalo, sta bila odločivna dva, namreč nasprotsvo laških gg. poslancev in nesrečni okrajni šolski zalogi. Poslednji, v katere se stekajo dohodki le iz izravnih davkov, so v resnici zelo obremenjeni; doklade so res že tako visoke, da si višjih niti učiteljstvo ne mara, ker so že preveč kričeče. In kmet in gospod sta nam učiteljem vedno očitala visoke doklade za okr. šol. zaloge, četudi sta vedela, da vse visoke doklade niso učiteljstvu kaj pomagale. Le pravično bi bilo, da bi za šolo donášali vsi davkoplačevavci: posredni in neposredni. Neposredne davščine pa ima pravico nalagati le občina in dežela; okraj pa ne. Preostajalo je torej našemu deželnemu zboru dvojje poti, po katerih bi bilo mogoče dobiti dohodkov tudi iz posrednih davkov in davščin, da osnujejo poleg okrajnih, ali brez teh, deželni šolski

zalog in občinske šolske zaloge. Ustanovitvi prvega so se protivili in se deloma še protivijo laški deželni poslanci; ali so prišli naši slovenski poslanci kdaj na misel, ustanoviti občinske šolske zaloge, nam ni znano.

Laški poslanci, ki se protivijo ustanovitvi deželnega šolskega zaloga, se nam slikajo kot edini nasprotniki in kot edina zavora izboljšanja naših razmer. To so posebno povdarjali in še vedno povdarjajo slovenska primorska glasila ter vprašajo, kako torej priti do sredstev — deželnih namreč — da bi se izvršilo primerno izboljšanje?!

Dokler je vedelo slovensko učiteljstvo, da se laški poslanci branijo na vse načine, da bi dežela doprinašala k šolskim potrebščinam, je molčalo in mirno brez žal besede prenašalo gorje, v katero je obsojeno, zakaj ni si vedelo izhoda iz zagate. Ko pa je pred letom 1894. osebno prosjačilo pri deželnih poslancih obeh narodnosti za kako izboljšanje, je izvedelo iz ust obojeh, da namerava dežela uporabiti 8% doklado, katero je do l. 1894. plačevala za zemljiško odvezo, za šolske namene in v prvi vrsti za izboljšanje učiteljskih plač, oddahnilo je bilo v trdni veri, da po istem letu mu napočijo boljši časi. Kako bridko se je varalo! Dežela je sicer nehala plačevati zemljiško odvezo, dotična deželna naklada pa se ni uporabila za šolske potrebščine vkljub vsem obljubam. Ali so naši poslanci pozabili na dane obljube, ali ž njimi tudi Lahi, ni znano.

Žalostna resnica, za katero gotovo vemo, pa je, da v deželnem zboru nihče ni omenjal obljubljenih 8% deželne doklade, marveč da so prišli slovenski poslanci s predlogom, da se osnuje deželni šolski zalog in to je zavornica, katera se da, da bi bili doslej dosegli, kar nam gre po božji, naravni in državno-šolski postavi. Zastonj je pri nas vsaka postava — ako deželni poslanci ne sklenejo deželne postave!

Leta 1894. je bila torej prilika, katero so imeli uporabiti naši poslanci in pomagano bi bilo — trpečemu učiteljstvu in preobloženim okrajnim šolskim zalogom in s tem tudi davkoplačevavcem. To je bilo in kako se je zbil, doslej še ni bilo pojasnjeno ne v dež. zboru, ne v javnosti. Kar je bilo, je bilo. Kako pa stoje razmere sedaj — to je važno. Slovenski poslanci tišče na deželni šolski zalog, laški se ga branijo in pri tem trpi učiteljstvo obeh narodnosti. Resničen je stari pregovor: Kjer se dva prepirata, se tretji veseli, v tem slučaju — pa trpi; in ta tretji je učiteljstvo in plačevavci izravnih davkov, za katere se naši primorski časopisi tako potegujejo, da bi raje videli, da bi mi za lakotjo poginjevali, kakor pa da bi oni še kaj več doprinašali. Prav, a za nas ni. Pridemo še do vprašanja, katero je izrečno stavila tržaška „Edinost“, namreč: kako pomagati učiteljstvu, ne da bi se obdolžili sedanji okrajni šolski zalogi in brez deželnega šolskega zaloga, v katerega nočejo privoliti laški poslanci. Ali je najti rešilne poti? Da, gotova je, zakaj javna tajnost je, da laški poslanci so privolili našim poslancem, da so voljni glasovati za deželni prispevek okrajnim šolskim zalogom letnih blizu 100.000 gld. Naši slov. poslanci pa niso s tem zadovoljni, ampak zahtevajo brez-pogojno deželni zalog. Pregovor pa pravi: Kdor hitro da, dvakrat da. A po tem pregovoru se pri nas nočejo ravnati, torej niti naši slovenski poslanci nam ne privoščijo boljših razmer. To je žalostno dejstvo. In to je dalo povod, da med nami vre. Ako bi bili naši poslanci nam tako naklonjeni, kakor nam nekateri sami zatrjujejo, da so, in kakor nam naši časopisi neprestano očitajo, da jim

delamo krivico, ako drugače mislimo, četudi smo uverjeni, da so tudi med našimi slov. poslanci taki, ki delajo javno in zahrbtno proti nam; ako bi bili naši poslanci res pri taki volji, odpomoči okrajnim šolskim zalogom ter razbremeniti sedanje plačevavce šolskih doklad; ako bi bilo vse to, ako bi bili slovenski poslanci kaj politični kakor niso, bi bili pritisnili na laške kolege ter odtisk — obljubljenih 100.000 gld. prejeli, uporabili za izboljšanje naših razmer, ter za znižanje bremen okrajnim šolskim zalogom. 100.000 gld. je za našo deželico lep znesek; ako bi se polovica porabila za učiteljstvo, bi že bilo nekaj; polovica bi prišla vendar v lepo pomoč sedanjim šolskim zalogom. To bi bilo za zdaj. Kdo bi pač branil slovenskim poslancem v bližnji bodočnosti še vedno z vso odločnostjo pritisniti za deželni zalog? Kje je torej tista proslavljena naklonjenost?! Ako so slovenski poslanci dobre volje nam pomagati, lahko store, kakor smo neovrgljivo dokazali; ako tega ne store, potem smo ž njimi na čistem: da nam nočejo pomagati. To bi bilo najbolj žalostno za nas, žalostno pa tudi za naše ljudstvo, ki z nami trpi; srečna pa bi ne bila tudi dežela, ki ima take očete.

Naši dopisi.

Z Goriškega, dne 15. listopada. S kakim navdušenjem smo se učitelji svoj čas oklenili „Soče“, političnega društva „Sloge“ in novih poslancev! Kako tudi ne? Urednik „Soče“ je bil vzet iz naših krogov, in poznali smo ga, da je goreč zagovornik naših pravic. „Soča“ je postala tako-rekoč učiteljski list — dokler nas je potrebovala. In o novih poslancih — kaj naj rečemo? Učitelji smo izdatno pripomogli k političnemu preobratu na Goriškem in smo bili gotovi, da nam novi poslanci pomorejo do boljše bodočnosti. V mnogem smo se prevarali. Zadostuje prečitati uvodna članka iz „Soče“ od 31. vinotoka in 8. listopada t. l. Niti naši najhujši sovražniki niso nikdar pisali tako strupeno proti našim zahtevam, kakor dela sedaj „Soča“. V števil. od 31. vinotoka je dražila proti nam davkoplačevavce, v števil. 8. listopada pa nadškofa. Toda zaupajmo v zdrav razum in rabsodnost naših davkoplačevavcev in modrost našega nadškofa tako, da se smemo nadejati, da se „najboljši zagovornici“ učiteljskih pravic ne posrečijo nje nakane. Rajši nego hujskati se je imela obrniti „Soča“ do poslancev, da bi pridobili knezonadškofa za deželni šolski zalog, ki je prva točka v njihovem programu. Ali „Soča“ misli, da se bo vlada ponujala in da bo nadškof za nje deloval? Delovati, delovati in ne rok križem križem!

Plače so se državnim uradnikom povišale in k temu bodo morali doprinašati tudi davkoplačevavci, in vendar se tedaj ni „Soča“ oglasila proti povišanju. Le ko gre za nas učitelje, tedaj so davkoplačevavci v nevarnosti. Kaj misli „Soča“, da bode turški sultan vzdrževal šole za naše davkoplačevavce?

Ponavljamo, kar smo že večkrat rekli. Nas vodijo samo za nos. Vedno se nas tolaži kakor otroke z deželnim šolskim zalogom, a mesto da bi se zanj kaj storilo, se le govori, ali pa dela proti njemu, kakor „Soča“ od 8. listopada, češ nadškof ne bo hodil v žerjavico za druge po kostonj. Učitelj, ki ne vidi v tem skritega namena, je slep. Sicer pa je „Slovenski Narod“ od 4. m. m. popolnoma primerno pisal: Kar je zmogel kranjski davkoplačevavec za svoje učiteljstvo, toliko bi lahko storil tudi goriški, ne da bi prišel na boben. Mi dostavimo temu še opazko, da palače v Pevmi, Kozani, Vrtojbi, Grgarju in druge ne pričajo o uboštvi davkoplačevavcev, kakor ga „Soča“ popisuje. Davkoplačevavci so za „Sočo“ v nevarnosti le tedaj, ko gre za učitelje. H koncu je omeniti še uvodni članek, ali prav za prav konec dotičnega članka iz „Soče“ od 8. m. m., ki je uredništvu došel baje iz učiteljskih krogov. Tega ne verujemo in ne moremo verjeti.

Če smo dolžni ljubiti bližnjika, smo dolžni vsaj ravno tako, ako ne še bolj, ljubiti sami sebe. Pri dotičnem dopisniku pa je baš obratno. On se poteguje najprej za druge in potem zase. Vsak stan ima več zagovornikov nego mi. Tako tudi kmet v deželnem in državnem zboru, pri nas tudi „Soča“, samo učitelj nima nikogar. Sedaj pa pridejo še učitelji sami in zagovarjajo v svojo škodo druge. Konec dotičnega članka se glasi: „Mi učitelji nočemo jesti kruha, ki je namočen v krvi našega kmeta“. Torej tako, dragi tovariš? Ti se samo z žulji ubogega kmeta mastiš, ti se nič ne trudiš, nič ne delaš? Najbolje bi bilo v tem slučaju, da kdo pograbi za palico, ter te požene v deželo lenuhov! Jaz pa vem, da sem vsak dan v šoli po 9—10 ur, kjer pretrpim dušnih muk (radi upornosti otrok in staršev, radi žalitev) več, nego vsak drugi stan. Ako ni torej naš pičli kruh namočen v krvi, res ne vem, o katerem stanu bi se moglo to reči. Duševno trpljenje je stokrat hujše od telesnega — to spravlja učitelje prezgodaj v grob, to jih mori. O našem kruhu se mora torej reči, da je v naši lastni krvi namočen, in niti takega nam ne privoščijo. Zato kličemo dotičnemu dopisniku, oziroma „Soči“: Mi ne vprašamo po kruhu drugih, ampak za kruh, ki je namočen v naši krvi, za ta kruh, ki nam gre po božji in človeški postavi, se bomo vselej in odločno potegovali, in kdor ga nam ne privošči, ta nima srca, ta ni človek.

Z Goriškega. (Konkretni nasveti, kako bi se dalo rešiti nesrečno vprašanje o izboljšanju učiteljskega stanja na Goriškem.) Na poziv „Edinosti“ je sicer že odgovoril „Slovenski Narod“ sam, a dovoljeno naj bode tudi nam izraziti svoje mnenje ter staviti nekaj konkretnih nasvetov. Učiteljstvo je pred leti prosilo ne le pismeno, ampak tudi ustmeno pri glavnih osebah deželnega zbora goriškega. Takrat niso ne slovenski in ne laški poslanci z deželnim glavarjem vred zavračali nas na deželni šolski zalog, ampak so končno obljubili, da se uporabi 8% deželna naklada, katero se z letom 1894 neha plačevati kot zemljiško odvezo, za izboljšanje gmotnega stanja učiteljskega. Zatrjevalo se nam je, da bode takrat učiteljstvo deležno primernega izboljšanja. Same obljube, katere se niso izpolnile. Kako se je zgodilo to, javnost do zdaj še ne ve, zakaj pri nas se godi deželnozborsko delovanje — le za kulisami t. j. v odsekih, katerih poslovanja niso javna. Samo toliko vemo, da je bil takrat prišel deželni odbor na dan s predlogom, da se dvanaajstine izpremené v desetine; o deželni nakladi za šolske namene pa ni bilo ne duha ne sluha. Pač, slovenski poslanci so prišli takrat na dan s predlogom o ustanovitvi deželnega šolskega zaloga ter so tako zavlekli še tisto majhno predlagano izboljšanje do leta 1897. Zakaj niso takrat slovenski poslanci ostali pri obljubljeni 8% deželni dokladi za šolske namene, ki bi značilo lep začetek deželnega šolskega zaloga? Ali ni bil takrat znan pregovor, da kdor hitro da, dvakrat da?! Že takrat je bilo začelo spoznavati učiteljstvo da ni vse zlato, kar se sveti, in da ni vsak poslanec prijatelj šoli in učiteljstvu, ako je že slovenski poslanec. Vendar je potrpevalo, ker se ga je zopet tolažilo z obljubami, v katere je še verjelo v večini. Ko pa je minilo leto za letom, a izboljšanja le ni hotelo biti, je izginilo upanje na vsej črti, in iz Pavlov so postali letos sami Savli. Kdo je kriv? Morda samo laški poslanci, kateri res da nečejo slišati o deželnem šolskem zalogu? Kakor so bili laški poslanci pred 1894. letom voljni privoliti 8% doklado za šolske potrebsčine, tako so voljni tudi zdaj glasovati za to, da bi dežela doprinašala za šolske potrebsčine letni znesek do sto tisoč goldinarjev. To bi bil lep znesek, in ako bi slovenski poslanci bili v resnici naklonjeni učiteljstvu, bi se zadovoljili vsaj začasno z laških kolegov ponudbo ter bi tako bil storjen začetek tako zaželenemu deželnemu šolskemu zalogu, katerega mora učiteljstvo dočakati prej, kakor ima pričakovati svojega izboljšanja. Znesek stotisoč letnih goldinarjev je za našo deželico lep denar, od katerega bi lahko dobil vsak učitelj recimo 100 gld., a bi ostal še zdaten znesek za druge potrebe

okrajnih šolskih zalogov. Kdor hitro da, dvakrat da, pravi pregovor, ki pa nima domovinske pravice v deželi Goriško Gradiščanski v kolikor zadeva izboljšanja naših razmer. To so naši konkretni predlogi, o katerih naj „Edinost“ sedaj po svoje zavija, kakor hoče. Lotila se je nehvaležnega posla — prati zamorca. Mi, ki smo simpatizovali z njo, zmajamo z glavami in se povprašujemo: Kako je prišla „Edinost“ na pot, katero hodi v našem nesrečnem vprašanju?

Iz kranjskega okraja. (Zborovanje „učiteljskega društva za kranjski šolski okraj“.) Naše učiteljsko društvo je imelo svoje jesensko zborovanje dne 2. m. m. in sicer na Primskovem pri Kranju v novem šolskem poslopju.

Omenim pa naj kar precej, da bi se učiteljstvo našega okraja moralo bolj zanimati za enaka zborovanja. Le preveč je bilo takih, kateri niso bili navzoči pri zborovanju, kar menda ne kaže posebno izrazite stanovske zavednosti. Bilo nas je jedva toliko, da smo bili sklepni. Je li to lepo? Ne kaže ta pojav na zaspanost, če ne vprav na mrtvičnost? Tovariši! Vzdrnite se in pohajajte naša zborovanja v obilnejšem številu!

Zborovanje vršilo se je po že naznanjenem dnevnem redu.

Društveni predsednik se je v toplih besedah spominjal nesreče, katera je zadela našega premilostnega vladarja in z njim vred vse prebivavce širne Avstrije.

V znak sožalja na prebritki izgubi cesarice Elizabete pozivlje predsednik navzoče, da vstanejo. Ko se to zgodi, otvori predsednik zborovanje ter da besedo gospodu J. Petkovškemu, učitelju v Velesovem.

Svoje poročilo: „O sprijetni mladine“ je gospod poročevavec prav dobro sestavil. Povdarjal je posebno, da mladina naša ni bolj spridena kakor je bila kdaj, nasprotno, še boljša je kakor pa je bila nekdanj. Nikakor pa sprijetni mladine ni vzrok šola, kar njeni neprijatelji tako radi povdarjajo. O poročilu gospoda Petkovškega, vnela se je dokaj živahna razprava, v katero so posegli gg. L. Jelenc, M. Bregant in F. Gärtner.

Gospod Jelenc omenja, da je posebno žganjepitje in kadenje ona napaka, katera se dandanes v škodo in tudi sramoto našega naroda le vse preveč širi med našo mladino. Šola ima z otroci, katerih starši so vdani posebno žganju, prežalostne skušnje tako v moralnem oziru kakor glede jakosti spomina. Bregant soglašja s predgovornikom ter omenja, da bi morala država poseči na kak način, da bi se odpravili ti napaki. Sami dopisi na šole in učiteljstvo, katero itak stori svojo dolžnost, ne morejo imeti vspeha, zlasti glede kadenja, dokler bo omogočeno vsakemu samosrajčniku dobiti za 1 kr. kar dve cigareti. Automati za prodajo tobaka tudi mlečnozobi mladini dajejo potuho, kajti do sedaj se je vendar še kje nahajal kak prodajavec tobaka, ki ni vsakemu hotel dati smodčic. Automat pa se ne zmeni za drugo, kakor da se vrže novce vanj in smodka je med zobmi.

Predlaga zato, naj se zborovanje izreče za to, da društvo dopsilje c. kr. okr. šolskemu svetu peticijo, naj taisti dela na to, da bi se tobačni automati ne vpeljavali tenveč že obstoječi odpravili. Gärtner pa še dostavlja, naj se prodajavcem tobaka strogo prepove, otrokom smodke prodajati. Sprejeto.

O reorganizaciji slovenskih učiteljskih društev poročal je gospod Dragotin Česnik.

O tej točki ne bom obširneje poročal, ker je poročevavec svoje poročilo tako namenil v „Učiteljskem Tovaršu“ objaviti. (Konec prih.)

Vestnik.

Dan 19. listopada, godovni dan pokojne cesarice Elizabete, se je proslavil s službo božjo, katere se je udeležila vsa šolska mladina z učiteljstvom, koji vsi in z njimi vsi zvesti po-

daniki vladarske hiše avstrijske so se družili v goreči molitvi za dušni blagor blagopokojne cesarice.

Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem: Presvetli knez in škof ljubljanski dr. Anton Bonaventura Jeglič 50 gld. G. Mihael Bergant, nadučitelj v Šmartnem pri Kranju, 5 gld.; gospod Juraj Režek, učitelj v Ljubljani, 3·60 gld.

Kako naš cesar živi. O našem cesarju je znano, da zgodaj vstaja. Dan za dnem zajutrkuje cesar Franc Jožef že ob petih zjutraj. Za zajutrj ima samo čašico kave in košček mrzlega mesa. Potem dela neumorno do opoldne, torej celih sedem ur. Opoldne použiva malo juhe in pečenke in ob treh je kosilo. Za kosilo ima cesar juho, ribo, dvoje vrst pečenke, močnato jed in sadje. Poleg piva pije cesar samo vino, a to vedno ene vrste. Pivo pije že mnogo let samo temno bavarsko. Po tem obedu ne užije ničesar več, tudi tedaj ne, ako mu je iti zvečer v gledališče. Ob devetih hodi vladar k pokoju in to vsak dan. Tako je življenje našega cesarja pozimi. Poleti pa še odpade drugi zajutrj opoldne. Samo pred počitkom pije cesar še malo kislega mleka in pojé malce kruha. Večerje naš cesar ne pozna. — Kolika razlika med takim zmernim in preprostim življenjem pa življenjem nekaterih bogatašev, ki bašejo svoj želodec z vsemi mogočimi stvarmi, ki škodujejo zdravju, češ: saj imamo. Od vladarja samega bi se dalo mnogo učiti v tem oziru, kar pospešuje zdravje in dolgo življenje.

Blagoslovljenje „Šolskega Doma“ v Gorici, ki je sezidan v spomin 50 letnega vladanja cesarja Franca Jožefa I., se bo vršilo dne 2. grudna t. l. brez vsakih posebnih slovesnostij.

Jubilejske kolajne za šolsko mladino. Avstrijski narodi se pripravljajo k proslavi 50 letnega vladanja ljubljene cesarja. Da se poda šolski mladini, bodočnosti naše države, trajen spomenik na to znamenito leto in na njegovo patrijotično proslavo, je Rudolf Marschall, akad. kolajnar in kipar na Dunaju, načrtal in izvedel jubilejsko kolajno, na katero se opozarja v odloku visokega ministrstva za uk in bogočastje od 31. vinotoka 1898, št. 24157 vsled domoljubnega povoda vse učiteljstvo in učenci vseh učiteljskih v državnem zboru zastopanih kraljevin in dežel.

Cesarjev jubilej. Avstrijski škofje so izdali ravnokar pastirski list za jubilejsko leto. Omenivši, kako je dne 2. grudna 1898. v knezonadškofijski palači v Olomucu cesar Ferdinand položil krono na glavo Franca Jožefa, pripovedujejo škofje, kako je izjavil poslednji že o svojem nastopu, kako da naj na podlagi prave svobode, enakopravnosti vseh narodov in enakosti vseh državljanov pred zakonom ter po udeležbi zastopnikov narodov na zakonodaji, domovina vstane zopet obnovljena v vsi veličini in pomlajeno močjo kakor neporušna zgradba v viharjih časov, prostoročno bivališče za narode različnih jezikov, katere že stoletja objema bratska vez.

List govori obširno o dogodkih teh 50 let in pripoveduje, kako je cesar v vseh okolnostih vršil svojo vladarsko dolžnost kakor zvest sin katoliške cerkve, kako je vsekar odpuščal tudi najhuje pregreške zoper državo, kako je izkazoval ljubezen do potrebnih in kako je vsikdar veroval v bodočnost Avstrije. Zaključujé prosijo škofje Vsemogočnega, da bi bil cesarja častni dan za eno dan sprave med narodi.

Preizkušnje učiteljske usposobljenosti za ljudske šole pred izpraševalno komisijo v Gorici: Preizkušnjo so opravile z odliko gospodične: Duler Marija, učiteljica v Št. Vidu pri Ptujju, Avsec Ivana, učiteljica v Št. Mihelu pri Rudolfovem in Piano Leopoldina, učiteljica v Š. Lenuartu pri Laškem trgu. Preizkušnjo so opravile z ugodnim vspehom tudi vse druge gospodične, ki so se bile oglasile, in sicer: Franko Marija, učiteljica v Št. Mihelu pri Rudolfovem; Gulin Alojzija, učiteljica v Mirnu; Jug Ana, učiteljica v Cerovem; Senčar Ludmila, učiteljica v Št. Vidu pri Ptujju; Zirer Pavln, učiteljica v Bučki; Zorko Leopoldina, učiteljica v Št. Mihelu pri Rudolfovem.

„Mera je polna!“ Vzoren učitelj in ugleden tovariš z Goriškega nam piše med ostalim tudi te-le besede, ki so značilne za goriške „turške razmere“:

„Mi smo od srca hvaležni „Slovenskemu Narodu“, da nam je prepustil svoje predale za naše težnje, za naše stradanje in skrajno obupno stanje, potem ko nas je naše domače časopisje pahnilo s palico od sebe.

Slavno uredništvo si ne more misliti, kaj mi vse trpimo. Ni le samo stradanje, nego še hujše je psovanje, preziranje, obrekovanje in preganjanje. Bolje bi bilo, da nas vržejo na cesto, nego tako nečloveško trpinčijo!“

To so res vnebokričeče razmere! In če se mi potezamo za obupano in nesrečno primorsko učiteljstvo, nam „Edinost“ predbaciva, da nadaljujemo „perfidno taktiko“, ker izpolnjujemo kot stanovsko glasilo le svojo sveto dolžnost. Povemo pa ob tej priliki na vsa usta, da bomo to „perfidno taktiko“ nadaljevali toliko časa, dokler se ne pomaga iz teh neznosnih spon obupanemu učiteljstvu.

Mera je polna, merodajni faktorji! Čuvajte, da ne vskipi! To je parola obupajočega učiteljstva — ob ednajsti uri!

Učiteljstvu na Goriškem in v Istri na znanje.

Odposlanci, kateri so bili izvoljeni v deputacijo na Dunaj, so imeli dne 17. m. m. v Gorici končno posvetovanje, pri katerem se je določilo sledeče: Odposlanci vložé nemudoma prošnjo na kabinetno pisarno Nj. Veličanstva za avdienco. Spomenica o našem gmotnem stanju se izroči Njega Veličanstvu, prepis iste ministrskemu predsedniku, ministru za uk in bogočastje, krščansko-narodni slovanski zvezi, predsedniku desnice in dr. Vsako učiteljsko društvo naše dobi en prepis na znanje. Deželnim in državnim poslancem Goriškega in Istre se izroči svoječasno posebna spomenica.

Izjava. „Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja logaškega“ je sprejelo v odborovi seji dne 17. m. m. na Uncu sledečo izjavo:

Podpisano predsedništvo kot tolmač tega društva popolnoma odobrava vse korake, ki jih je storilo primorsko in goriško učiteljstvo v svrhu izboljšanja svojega gmotnega stanja; obsoja pa najodločneje ono mlačno, netaktno postopanje primorskega in goriškega slovenskega časopisja. Obenem pa se zahvaljuje najtopleje „Slov. Narodu“ za njegove krepke besede, ki jih je objavil v korist trpečega goriškega in primorskega učiteljstva. Istemu učiteljstvu pa kliče: „Ne odnehajte! Krepko naprej! Pravična stvar mora zmagati! Vse slovensko učiteljstvo je z Vami!“

Za odbor „društva učiteljev in šolskih prijateljev okraja logaškega“ na Uncu,
dne 17. listopada 1898.

I. Šega,
t. č. tajnik.

J. Bénédek,
t. č. predsednik.

Javno vprašanje! Kdor cenjenih bravcev oziroma bravk vé kaj poročati o „Leopold Filip-ovih ustanovah za ljudske učitelje“, naj blagovoli javno odgovoriti:

1.) Koliko je „Leopold Filip-ovih ustanov“ in koliko znašajo taiste?

2.) Kateri učitelj zamore dobiti tako ustanovo in pod kakimi pogoji?

3.) Kdo ima pravico oddajati te ustanove in za koliko let?

Društvo učiteljev in šolskih prijateljev
okraja Logaškega.

V Planini, dne 25. listopada 1898.

Iv. Šega, s. r.
t. č. tajnik.

Jos. Benedek, s. r.
t. č. predsednik.

Praznovanje vladarjeve 50 letnice. Mestni magistrat je objavil razglas, v katerem javlja, da se bo naznanil slavnostni dan s strelji iz topov na gradu in sicer 1. grudna s petimi, 2. grudna z enaindvajsetimi strelji. Dne 1. grudna zvečer bodo razsvetljena vsa mestna poslopja, a drugi dan okrašena z zastavami; ta dan bodo zaprti vsi mestni uradi. Mestno prebivavstvo se pozivlje, da se pridruži odredbam mestne občine.

Zahvala.

Presvetli knez in škof ljubljanski, dr. Anton Bonaventura Jeglič, mi je poslal petdeset goldinarjev v podporo najpotrebnejšemu učiteljskemu društvu. Ta velikodušni dar sem zabilježil v prid in podporo „Cesarja Franca Jožefa I. jubilejski ustanovi za učiteljske sirote na Kranjskem“, ki postane ob novem letu last „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“. Za ta veliki dar in za drage simpatije, katere izkazuje Nj. Prejasnost slovenskemu učiteljstvu ob vsaki priliki, izreka podpisanec najprisrčnejšo zahvalo.

Ljubljana, dne 26. listopada 1898.

Jakob Dimnik,
t. č. urednik „Učit. Tov.“

Blagajnikov listek.

Dragi tovariši! Še enkrat se obračam do Vas s prav uljudno prošnjo, da se blagovolite spomniti svojih dolžnosti do „Tovariša“. Leto se bliža svojemu koncu in prav bi bilo, da bi tudi „Tovariš“ mogel pokazati ob svojem zvršetku veselo lice. Dosedaj ima naše društvo računati le z dolgom, kajti letošnje slavnostno zborovanje nam je mnogo vzelo. Upal sem, da se v zadnjem četrtletju vse uravna, a uplačila naročnikov le kapljajo in izgubil sem že upanje, da se do obnega zbora vsi stroški poravnajo!

Prosim torej: pošljite denarja!

Na ovitkih prihoduje številke 35. 10. grudna — izkazana bode tudi vsakemu naročniku uplačana naročnina. Blagovolite paziti na to, da mi eventualne pomote takoj naznanite. Tudi bode imel vsak zakasnelec pridejan ček, katerega se naj blagovoli poslužiti pri svojem uplačevanju. Plačilo na čeke prihrani Vam in nam nepotrebne stroške.

Prosim tudi, da mi blagovolite vsako svojo izpremembo v naslovu takoj naznaniti!

Pozdravlja Vas

„Tovarišev“ blagajnik.

Barje, 28. listopada 1898.

Listnica uredništva:

Primorski tovariši bijejo obupen boj za skorjico vsakdanjega kruha. Dragevolje smo jim priskočili na pomoč s svojim listom ter jim ga dali na razpolago v prvi vrsti; zaradi tega smo morali odložiti več drugih člankov in dopisov, kar naj nam p. i. gg. sotrudniki blagovolijo oprostiti.

Fran Lavtižar,

učitelj

Franja Lavtižar roj. Pesjak

↔ poročena ↔

V Kamni gorici, dne 24. listopada 1898.

Izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stane za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Udje „Slovenskega učiteljskega društva“ plačajo na leto 3 gld. naročnine in 1 gld. udnine. — Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati odgovornemu uredniku (uredništvu) v Ljubljani, Šubičeve ulice št. 3; naročnino pa prejema g. Francišek Črnagoj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Oznanila in poslanice se računajo za celo stran 15 gld., pol strani 8 gld., 1/3 strani 5 gld., 1/4 strani 4 gld., 1/5 strani 2 gld.; manjši inserati po 10 kr. petitvrsta. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštine še 3 gld.